LYUDVIG VAN BETHOVEN SONATALARINING JANR RIVOJIDAGI AHAMIYATI

Jizzax davlat pedagogika universiteti ‘’Maktabgacha ta’lim’’ fakulteti

“Musiqiy ta’lim” yo’nalishi talabasi

Sayfiddinova Husnora To’lqin qizi

Ilmiy rahbar: Musiqa ta’limi kafedrasi o’qituvchisi

Karimov Saxob Baxromovich

E-mail address: karimovsaxob1@gmail.com.

Annotatsiya. Mazkur maqolada chet el kompozitori Lyudvig Van Bethoven sonatalarining janr rivoji, musiqiy ifoda vositalar ahamiyati, shuningdek uslublarning o’zaro munosabat masalalari yoritib o’tilgan (sonata 27 misolida).

Абстрактный. В данной статье описывается жанровое развитие сонат зарубежного композитора Людвига Ван Бетховена, значение музыкальных выразительных средств, а также вопросы взаимосвязи стилей (на примере сонаты 27).

Abstract. This article describes the genre development of foreign composer Ludwig Van Beethoven’s sonatas, the importance of musical means of expression, as well as the issues of interrelationship of styles (as an example of sonata 27).

Kalit so’zlar: sonata, janr,uslub, adajio, allegretto, presto, uvertura, simfoniya.

Ключевые слова: соната, жанр, стиль, адажио, аллегретто, престо, увертюра, симфония.

Key words: sonata, genre, style, adagio, allegretto, presto, overtura, symphony.

Yevropa madaniyati tarixi o’chmas iz qoldirgan, yangi davr musiqa madaniyatini boshlab bergan kompozitor ijodining asosiy mavzusi xalqlar tarixi

xaqidagi eng muhim muammolar, kurash va zafar pafosi bilan yog'rilgan. Betxoven musiqasida hayot o'zining turfa xilligi bilan namoyon bo'ladi. Ular orasida kompozitorning yigirma yettinchi sonatasi alohida ahamiyatga ega bo'lib shakli, turli musiqiy uslublarning o'zaro munosabatlari, musiqiy ifoda vositalari kabi hususiyatlar bilan ajralib turadi.

Sonata o'zi bu qanday janr? Sonata (lotincha: sonore – "yangramoq")- kamer va cholg'u musiqasining asosiy janrlaridan. Uch qismli turkum asar, ba'zan bir, to'rt, besh qismlilari ham uchraydi. Uch qismli mumtoz sonataning bir va uch qismlilari tez, ikkinchi qismi vazmin sur'atlidir. Sonata atamasi 16- asrdan ma'lum bo'lib, avvalboshda cantatadan farqli o'laroq har qandaycholg'u pyesaham sonata deyilgan.

Lyudvig Van Bethoven 1770 yil dekabr oyida dunyoga kelgan. Onasisaroyoshpaziningqizi, otasisaroyxonandasi, musiqa nazariyasi va klavisindan dars bergan. Ludvig xarakterqirralarinibobosi Lui Bethovendanmerosqilibolingan.

Bethovenning fortepiano sonatasi u uchuno'yvahissiyotlari, uning badiiy intilishlarini va izlanishlarini bevositaifodalashda engqo'lkelganshakllardanbiri. Fortepiano sonatalarinikompozitorning "ijodiylaborotoriyasi" deb ham atashgan

Bethovenningyigirmayettinchisonatasiuchqismdaniboratbo'lib, qismlaribirbiribilanuzviybog'langan." Oydin" sonatasiBetxovenningengilxom baxsh, shoironava original asarlarisirasigakiradi, uni Bethovenning zamondoshishoir Lyudvig Relshtabshunday nom bilanatalgan. Sonatani ilk bortenglaganshoir ShveysariyaningFivalshtetko'lidagiajoyib, oy nurtaratibturgantunnitasavurqiladi. Biroq, shoirushbuulug' asarningfaqatginatashqitaraflariniilg'abolganedi, holos. Aslidatabiatmanzaralari ortida insonningshaxsiydunyosimujassam, osoyishtatafakkurdan to juda ham begonalashibketishgachabo'lganxolatochibberilgan.Betxovennitarjimaholinituzuvc hilar "Oydin" sonatasiningmazmuninikompazitorning Julyetta Gvichchardigabo'lganbaxtsizmuhabbatibilanbog'lashadi, zero, bu asar unga bag'ishlangan. Lekin sonataningmazmuni tor shaxsiy kechinmalarga nisbatan ancha kengdir. Sonata dramaturgiyasi va kompozitsiyasiasarning shoirona fikri va asosiy

g’oyasi bilan bog’langan. Adajiodan asta-sekin Presto ajitatogao’tishkompazitortomonidanifodaetilganruhiy drama va his-tuyg’uliholatlarbilanbelgilanadi. Hissiyotning g’ussali, qayg’uli o’ylardan shiddatli faollikka va ochiq nizoga o’tishi, sonata shakliningo’zinibirinchiqismdanfinalgao’tkazilishinioldindanbelgilabberdi. Sonataningbirinchiqismibo’lganAdajioniadolatlitarzda 19 asrning birinchi noktyumi, deb atashadi.

Ikkinchiqism–Allegretto–orzuhayolli birinchiqismdan qudratli finalgao’tish vazifasinibajaradi. “Oydin” sonatasiAllegrettosihaqida List shundaydegan: “Ikki arosatorasidagi gul”. Ushbuqism murakkab uchqismli shaklda yozilgan vauningmusiqasiniShekspirning “Yoztundagi tush” asaridan elflarraqsi bilantenglashtirgan.

Uchinchiqism. Presto ajitato. Final sonata shaklida yozilganvabutun asarningmarkazinitashkilqiladi. Bu yerdahaqiqiy drama boshlanadi, undahayajonlivaiztirobliinsonqalbiningbirbutundunyosiko’rsatibberilgan. Butun final davomidao’tadigan yagona ritmik zarblar juda kata hayajon darajasini aks ettiradi.

“Oydin” sonatasi Betxovenning ilhom baxsh shoir onavaorginalasarlarisirasigakiradi. Sonata dramaturgiyasivakompozitsiyasiasarningshoironafikrivaasosiyg’oyasibilanbog’lanadi. Kompozitorsonatasidabirqatorshakllardanfoydalanib, ularni turliusullarda aks ettirgan.

MazkursonatadaLyudvig Van Betxovenningkompozitorlik mahorati qay darajada yuksakekanligi yaqqol aks etgan. Hamda sonataningrivojlanishigahissa qo’shgan mahoratli kompozitor. ShuningdekBetxovenningnafaqat “Oydin” balkibarchaasarlarisimfoniya, uvertura, fortepiano vaboshqaasarlarijuda ham mashhur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1.TrigulovaXorijiyMusiqaAdabiyoti 2009